

4. Be Yıllık Plan çerçevesinde Türk çay Tanımı ve Sanayinin Geleceği

Muharrem ÖKSÜZ

Zir. Yük. Müh.

çay Araştırma Ens. Md. Yrd.

Ülkemiz Doğu Karadeniz kıyılarında tahminen 550.000 dekarlık bir alan üzerinde üretimi sürdürülen çay, Türkiye için çok yakın bir geçmişe sahiptir. Öyleki 1935-37 yıllarında yetiştirilmeye başlanan çayın bu zamana dek geçirdiği gelişme, ilk yıllarda sıkı bir devlet kontrolünde planlı üretim, daha sonraları ekim alanlarının serbest bırakılması ile gelişimi hızla bir çok zararlı tarıftan ile beraber olmuş, bu plansız, kontrolsüz oluşum sürecinde de bir çok tarımsal ve teknolojik sorunların yığılması dolayısıyla bugünkü problemler, acil çözüm isteyen sorunlar olan bir çay sektörü oluşmuştur. Ne ki sorunların çoğu kısa sürede iyi bir planlama ve denetimle çözümlenebilecek cinstendir. Sorunların çözümünü tanımlayan teknoloji ve pazarlamanın koordine edilmesi meselesindedir.

Ülkemizde hızlı bir nüfus artımının var olmasına karşın çay üretiminin hızla artması, 1935-1964 yılları arasında tüketimi karşılayamayan üretim, artık 1962-1964 yıllarından sonra tüketimi karşılamaya gelmiş, nihayet ekim alanlarının kontrol edilemeyip serbest bırakılması ve ya yaprak standardından 1960 yıllarından sonra ödün verilerek kaba yaprak mübayaası, üretimi hızla arttırmıştır. Bu artışa paralel kapasite artışı yaratılmayan işletmeler çay imha etmeye başlamıştır. Kaba yaprak nedeniyle düşük kaliteli çay üretimi faktörü ile pazarlamanın gereği ekilde yapılmayı tüketim fazlası stoklarındaki satımı mümkün olamamış, her yıl stoklarda giderek artış kaydedilmiştir. 1965-1975 yıllarında üretimde devamlı bir artışa paralel stoklarda da artış olmuş, buna karşın satış miktarlarında bir artış olmamıştır. Ürün normundan verilen ödüllerle mübayaaya edilen kaba yaprak ve kapasite yetersizliği ile beraber ciddi bir üretim planlamasının olmaması mamul çay kalitesini düşürmüştür, bu da satış fiyatlarını etkileyen maliyetin çok altında, zararına tekkül etmeye ve gerekirse dünya çay borsalarındaki ortalama fiyatın da çok altında oluşmasına etken olmuştur.

Plansız ve denetimsiz bir üretim programında üretim artışının da düzensiz olacağı açıktır. Mevcut durumda çay plantasyon sahasında 100-150 bin dekar daha arazi ekonomik çay üretim sahası olarak mevcuttur. Bu kısmın da üretime açılması ile artık çay plantasyon sahasları ekonomik saha olarak doyum noktasına varacak, bundan sonraki saha gelişmeleri ekonomik olmayan sahalarda çay üretimine açılması ile olacaktır.

4. Be yıllık planın öngördüğü üzere çay dikim alanları kontrol altına alınırsa üretimin bugünkü artış hızını 7-10 yıl daha devam ettireceği ve bundan sonraki üretim artışının düzenli bir artış çizgisi izleyeceği tahmin edilmektedir. Bunun sebepleri:

a- Yeni tesis edilen çay bahçelerinin üretime

geçmesi

b- 100-150 bin dekarlık çay üretimi için ekonomik olan saha rezervinin çay üretimine açılması

c- Ya yaprak standardının düzeltilmesi ile kaba yaprak hasadından dolayı olan üretim artışının durması

d- Etkin ve bilgili kültürel tedbirlerin alınmasının ve bilimsel (Tekniğe uygun, gübreleme, budama, hasad, bakım) birim sahada düzenli üretim artışının temin edilmesi.

e- Selekte edilmiş verimli ve kaliteli tiplerle tesis edilen plantasyonlarda birim sahadan elde edilen üretim artışıdır.

Lehiye dönük planlamalarda sektörün yapılarının özelliklerinin çok iyi bilinmesi gerekiyor. Çay Kurumunun yapıları, üretim sahası miktarı, bölgeler itibarıyla üretim potansiyeli, plantasyona açılacak saha miktarı ile üretimin zamanla baki miktarları ile buna göre yaratılacak imalat kapasitesidir. 4. Be yıllık planda üretim ve tüketim projeksiyonları bugünkü gerçeklerin çok gerisinde kalmıştır. Karşılanabilir olarak bunun sebepleri:

1- 1965-1975 yıllarında çok hızlı çay dikim alanlarının tesisi ile bu dikim alanlarının 1970 yılından itibaren üretime girmesinin yarattığı büyük üretim artışı.

2- 1970 yılından itibaren giderek yoğunluk kazanan ya yaprak normundan ödün verilmesi sebebiyle kaba yaprak mübayaasından dolayı üretim artışı.

3- Çay üretiminin bölgede diğer ziraat ürünlerine göre daha karlı olması ekonomik olmayan sahalarda da politik baskılarla üretime açılmasıyla üretim miktarlarının kısa dönemde artışı.

4- Kısa dönemde fazla miktarda suni gübrenin kullanılmaya başlamasının sebep olduğu üretim artışı.

5- Genelde ülke ekonomisinin gelişmesine paralel olarak satınalma gücünün artması ile daha büyük sayıda tüketicilerin oluşması ve 1975 yılından sonraki fiyat artışları nedeniyle çaya nazaran daha planlı olan alkolsüz içkilerin yerine çayın içilmesi tercihinin daha fazla artması.

Uzun dönemde çay üretimi ve tüketimi artış hızının duracağı ve düzenli şekilde geleceği tahmin edilmektedir. "Çay tanımının geliştirilmesi ve kalitesinin ıslahı" ana projesinin giderek gerçekleştirilmesi ile.

Üretim planları ve uygulama projelerine baz alınacak donelerin toplanması mümkün olacak, dolayısıyla daha güvenilir üretim, tüketim tahminleri ve ileriye dönük yatırımlarda güvenceye alınması olacaktır.